

PATSIENDI MEELESPEA

ORTOPEEDIAKESKUS OÜ

JUHEND ALA- VÕI ÜLAJÄSEME PROTEESIDE KASUTAMISEKS

Juhend on koostatud jäseme kaotanud inimesele. Siin on lühidalt tutvustatud, kuidas peab peale amputatsiooni toimima, samuti on toodud proteesi kasutamisega seonduvate probleemide ja võimalike riskide selgitamine patsiendile.

Patsiendile vajaliku teenuse osutamist reguleerivad järgmised seadused ja määrused:

1. Sotsiaalhoolekande seadus.
2. Ravikindlustuse seadus.
3. Sotsiaalministri 14.12.2000 määrus nr.79 "Tehniliste abivahendite taotlemise ja soodustingimustel eraldamise tingimused ja kord" ja järgnevad õigusaktid.
4. Sotsiaalministri 03.10.2002 määruse nr. 120 "Eesti Haigekassa meditsiiniliste abivahendite loetelu, meditsiiniliste abivahendite loetellu kantud abivahendite eest tasu maksmise kohustuse ülevõtmise tingimused ja kord, meditsiiniliste abivahendite loetelu koostamise ja muutmise tingimused ja kord".
5. Sotsiaalministri 06.05.2002 määruse nr.76 "Tervishoiuteenuste osutamist tõendavate dokumentide loetelu ja vormid ning tervishoiuteenuste dokumenteerimise kord".

Eesti Haigekassa kohustub tasuma kindlustatud isiku esmase varase proteesi eest üks kord 6 kuu jooksul pärast operatsiooni ning esmase varase proteesi kordushülsi eest kuni 2 korda 9 kuu jooksul peale operatsiooni.

Abivahendi eest tasumise aluseks on arsti otsus, mis on vormistatud saatekirjale.

Soodustingimustel eraldatavate keerulisemate tehniliste abivahendite riigiosaluse % ja isikuosaluse % on kinnitatud sotsiaalministri määruse nr. 79 lisas 2.

KÖNDI HOOLDAMINE

Vahetult pärast lõikust algava ravi eesmärgiks on muuta amputatsioonikönt kiiresti proteesikõlblikuks, säilitada allesolevate liigeste liikumisamplituud, tugevdada lihaste jõudu ning parandada ka patsiendi üldseisundit.

Köndi oskuslik sidumine on amputatsiooni järelravi üks tähtsamaid osi. Könt seotakse ühtlaselt ja õhukese korrana kinni elastiksidemega, mis tekitab talle väikese rõhu. Nii seotud side ei pigista mitte kuskilt. Köndi lihased ja muud pehmed koed atrofeeruvad peale amputatsiooni kiiresti. Õige sidumine kiirendab seda paratamatut protsessi ning kiirendab ka proteesimist; samal ajal takistab see turse tekkimist. Elastiksidemega seotakse konti kuni esmase proteesi valmimiseni (vt. Köndi sidumine).

Aktiivsete harjutustega alustatakse tavaliselt juba esimestel päevadel pärast amputatsiooni. Väga oluline on hoida amputatsioonikönti õiges asendis (vt. Asendi ravi, Köndi võimlemine).

Sääreköndi saab muuta proteesikõlblikuks mõne nädalaga, reieköndi puhul võib aega minna üle kahe kuu. Proteesi võimalikult kiire saamine on väga tähtis, kuna pikk aeg ilma proteesita põhjustab tavapärasest elurütmist tugevat kõrvalekaldumist, füüsilist ja psüühilist inaktiivteeti; need tingivad oma korda organismi üldseisundi halvenemist, liigesekontrakture ja psühholoogilisi probleeme. Kontraktuurid halvendavad amputeeritud jäseme funktsioneerimist ning raskendavad proteesi valmistamist ja kasutamist.

Samal ajal on vaja kasutada ka spetsiaalset harjutusproteesi (vt. “Õppe-treening-proteesid”).

Järelravi alustamine õigel ajal peale jäseme amputatsiooni ja varane proteesimine kindlustavad tulemusrikka rehabilitatsiooni.

Varajase (2–4 nädalat peale amputatsiooni) ja vahetu (4–5 nädalat peale amputatsiooni) proteesimise eelised hilisema proteesimise suhtes on:

- haigus- ja inaktiiviteediaja lühenemine;
- amputatsiooniköndi väiksem turse;
- koormamisvõime kiirem saavutamine;
- kõndimisvõime kiirem taastamine;
- väiksemad fantoomvalud;
- positiivne mõju psüühikale.

Järgnevalt käsitleme lähemalt amputatsioonijärgse ravi tähtsamaid momente, mida peab iga päev täpselt järgima.

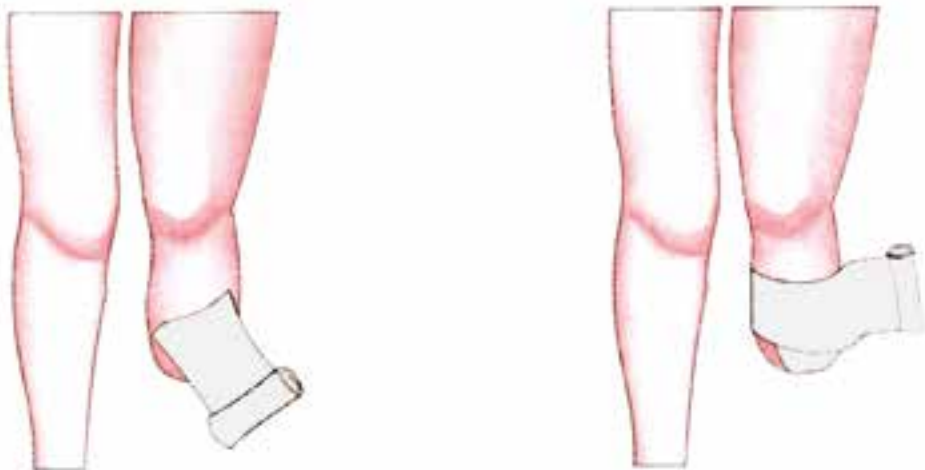
KÖNDI SIDUMINE

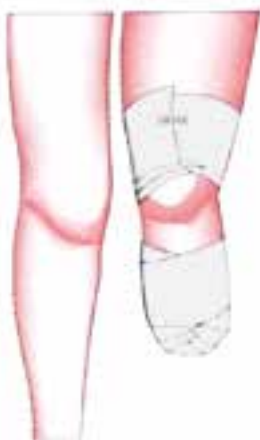
Köndi sidumine väldib turset ja muudab köndi kuju proteesimiseks sobivaks. Köndi sidumist alustatakse kohe peale amputatsiooni. Alguses kasutatakse elastiksidet. Sidet on vaja uuendada 2–3 korda päevas, ööseks könti kinni siduda ei ole vaja. Hiljem, kui arst selleks loa annab, võib kasutada elastaset kõndisukka, mis vormib könti ja on kerge paigaldada.

Sääreköndi sidumine

On tähtis, et side oleks pingul ning surve ülespoole nõrgenev. Nii võtab könt vajaliku kuju, valu väheneb ja proteesi kasutamine muutub kergemaks. Kui side muutub lõdvaks, on vajalik könti uuesti siduda (nii mitu korda päevas, kui tarvilikuks osutub). Sidumiseks kasutatakse 10–12 cm laiust elastiksidet ja sidumist alustatakse köndi otsalt. Põlv hoitakse sirgena, sidet ei seota põlve kedra peale, et põlve oleks kergem painutada.

Sidumine lõpeb reie ümber tehtud mõne sidemeringiga nii püsib side kindlalt paigal. Sidumisvõtted on näidatud joonistel.

Reiekõndi sidumine

Reiekõndi sidumiseks kasutatakse kahte 12–15 cm laiust elastiksidet. Sidumist alustatakse kõndi otsalt. Sidumisel on surve ülespoole nõrgenev, olles kõige suurem kõndi otsal. Sidumisega liigutakse ülespoole, kuni tehakse paar ringi ümber vöökohta. Lõpuks tuuakse side tagantpoolt reie ümber. Ümber keha olevad sidemeringid on vajalikud sideme paigalhoidmiseks ning nad ka toetavad reit. Reie ülaosas ja ümber keha olevad sidemeringid ei tohi olla liiga pingul. Sidumisvõtted on näidatud joonistel.

ASENDIRAVI

Asendiravi eesmärgiks on vältida valede asendite tekkimist. Jäsemete, eriti amputeeritud jäsemete valed asendid raskendavad proteesimist ja proteesi kasutamist.

Peale reieamputatsiooni tuleb hoiduda pikast istumisest, kuna puusaliigese painutajalihased hakkavad siis kergesti pingule tõmbuma.

Sääreamputatsioonipatsient

Selili lamades peavad mõlemad jalad olema keskasendis, põlve- ja puusaliigeseest sirutatud.

Kõhuli lamamist alustatakse vähehaaval, alguses lühikest aega korraga, hiljem umbes pool tundi 2–3 korda päevas.

Istumisel peab säärekõnti toetama nii, et jalg on põlveliigeseest sirge.

Reieamputatsioonipatsient

Selili lamades peavad mõlemad jalad olema keskasendis, põlve- ja puusaliigeseest sirutatud.

Kõhuli lamamist alustatakse vähehaaval alguses lühikest aega korraga, hiljem umbes pool tundi 2–3 korda päevas.

Proteesiga istumisel on vajalik kõnti vahepeal sirutada.

KÖNDI VÕIMLEMINE

Sääreamputatsioonipatsiendi võimlemine

Alati on vaja tugevdada ka tervet jalga.

Tehke harjutusi iga päev. Iga liigutust korrake 10–15 korda.

Hoidke amputeeritud jalg sirge, samal ajal painutage teist jalga põlve- ja puusaliigesest.

Hoidke teine jalg põlvest kõver ning tõstke amputeeritud jalg põlvest sirgena üles.

Kõhuli lamades tõstke amputeeritud jalga põlvest sirgena üles, vaagen peab Seejuures paigal püsima.

Küljel lamades tõstke amputeeritud jalga nii, nagu keeraksite kanda üles.

Istudes sirutage amputeeritud jalga põlveliigesest.

Reieamputatsioonipatsiendi võimlemine

Alati on vaja tugevdada ka tervet jalga. Tehke harjutusi iga päev. Iga liigutust Korrake 10–15 korda.

Selili lamades pingutage tuharalihaseid ja suruge reiekönt vastu alust, (näit rulli).

Külili lamades liigutage reiekönti eri suundades: taha, ette, üles ja alla.

Kõhuli lamades tõstke reiekönti tahapoole nii, et vaagen jääks paigale.

JUHEND ÕPPE-TREENINGPROTEESIDE KASUTAMISEKS

Saarbrücker

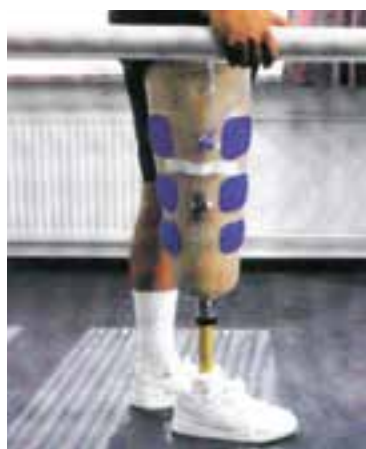
Sääre amputatsiooni ja põlve exartikulatsioonijärgne esmane õppe-treeningprotees.

Halmstad

Sääre amputatsioonijärgne õppetreeningprotees.

1. SAARBRÜCKER ÕPPE-TREENINGPROTEES

Saarbrückeri õppe-treeningproteesi kasutatakse ajutiselt peale jäsme amputeerimist või põlve exartikulatsiooni.

Selle korduvkasutusega esmase õppetreeningproteesi abil on võimalik lühendada aega amputeerimise ja lõpliku proteesi kasutamise vahel. Antud proteesi kasutamine võimaldab patsiendil enne esmase proteesi valmistamist saavutada vajalik tasakaalutunnetus, samuti mõjutab proteesi kasutamisel tekkiv rõhk ja surve amputatsiooniköhti nii, et hiljem on patsiendil põhi-proteesiga kohanemise kergem.

Kõndi soovitud kokkusurumine saavutatakse pneumaatiliste katetega, mida ümbritseb lamineeritud karkass. Distaalse reguleerimissüdamiku

külge monteeritakse protees (mooduladapterid, toru ja laba) paigaldamise aja, surve suuruse, kandmise aja jne määrab arst.

2. HALMSTAD ÕPPETREENINGPROTEES

Seda õppetreeningproteesi kasutatakse ajutiselt sääre amputatsioonide puhul kuni esmase proteesi valmistamiseni.

ÕPPE-TREENINGPROTEESI KASUTAMINE

Peale haavade paranemist suunatakse patsient taastusravi asutusse, kus koostatakse vajalik rehabilitatsiooni programm, mõõdetakse lihaste toonust ja selle alusel taastusravi arst määrab vajalikud võimlemisharjutused ning õpitakse kasutama õppe-treeningproteesi “Saarbrücker” (firma “Otto Bock”, Saksamaa) (juhend lisatud).

Harjutusproteesina kasutatakse õhkpadi-proteesi, mida rakendatakse kindla skeemi alusel. Õhkpatjadesse pumbatud õhk võimaldab kõnti kõndimise ajal õppe-treeningproteesi hülsile toetada. Samal ajal aitab see vältida pärast operatsiooni tekkivat turset ja kujundab kõnti proteesikõlblikuks.

Peale õppe-treeningproteesi kasutamist valmistatakse esmane varajane protees. Proteesi valmistamisel arvestame arsti soovitusi, patsiendi tervislikku seisundit, vanust, soolisust, aktiivsust, erisoove ning konstruktiivseid ja tehnoloogilisi võimalusi.

Esmase proteesi valmistamiseks kasutame põhiliselt firmas “Otto Bock” (Saksamaa) välja töötatud tehnoloogiat ja materjale.

Firma “Otto Bock” omab sertifikaati ISO 9001:2000 ning firma materjalid vastavad Euroopa Ühenduste Nõukogu 14.06.1993.a. meditsiiniseadmeid käsitleva direktiivi 93/42 EMÜ nõuetele.

Võimalikud tekkivad probleemid

1. Amputatsioonikõndi turse

Võib olla põhjustatud operatsioonijärgsest seisundist. See on tavaliselt mööduv. Juhul, kui turse jääb püsima pikemaks perioodiks, tuleb kindlasti pöörduda oma perearsti poole.

2. Amputeeritud jäseme allesolevate liigeste kontraktuurid.

Tuleb teada, et kontraktuurid ehk liikuvuse vähenemine on amputatsioonijärgselt küllaltki sageli esinev probleem.

Vastavad soovitused kontraktuuride vältimiseks saate oma ravi- või taastusraviarstilt ning oma proteesimeistrilt. Vajalikud võimlemisharjutused ja asendiravi on toodud käesolevas meelepeas (vaata joonised).

3. Amputatsioonijärgsed fantoomvalud

Need valud on seotud närvisüsteemiga ja on tingitud närviimpulssidest. Tavaliselt väljenduvad need valud amputeeritud jäseme valuaistingus. Häirivate fantoomvaludega tuleb pöörduda amputatsiooni teostanud kirurgi või perearsti poole.

4. Amputatsioonikõndi lihaste atrofeerumine

Atrofeerumine ehk lihaste kõhetumine on tingitud proteesi kasutamisest tekkinud suuremast survest teatud lihasgruppidele. Selle tulemusena muutub kõnt kõhnemaks ja protees jääb suureks. Koostöös taastusravi spetsialistidega peale vajalikke lihaste müomeetriliste uuringute läbiviimist, määratakse Teile individuaalne taastusravi programm. Peale seda tuleb pöörduda Teie proteesimeistri poole uue hülsi valmistamiseks.

Amputatsioonikõndi hooldus

Oluline on teada, et kõndi hooldus on väga oluline, sest valest kõndihooldusest tingituna võivad tekkida naha hõõrdumised, haavandid, infektsioonid kõndi piirkonnas jne.

- Proteesi **ei tohi kasutada** kui amputatsioonikönt on määrdunud või niiske.
Enne proteesi kasutamist kontrollige, et kont oleks puhas ja kuiv.
Amputeeritud jäset tuleb pesta vähemalt kaks korda päevas sooja veega ja seebiga, seejärel kuivatada korralikult.
Juhul kui kont kipub proteesis siiski higistama, soovitame kasutada vastavaid nahahooldusvahendeid.

Proteesi kasutamine ja hooldus

Proteesi kasutamisel tuleb teada ja meeles pidada järgmisi momente:

- Protees on mõeldud kaotatud jäseme asendamiseks ja selle nimetus sõltub amputatsiooni tasemest ning sellest, millise eesmärgiga on protees valmistatud (käeprotees, sääreprotees, reieprotees jne.; kosmeetiline, funktsionaalne jne).
- Kuna protees on valmistatud individuaalseks kasutamiseks, siis on proteesi kasutada andmine teisele analoogset proteesi vajavale inimesele **rangelt keelatud**.
- Proteesi lamineeritud hülssi tuleb pesta sooja vee ja seebiga, loputada ja kuivatada korralikult, vajadusel võib kasutada hülsi seesmise osa desinfitseerimiseks Gutasept Spreid.
- Proteesi valmimise ajal tegeleb Teiega proteesimeister, kes õpetab Teile kõndi eest hoolitsemist, proteesi kasutamist ja hooldust.
- Kuna tegemist on Teile kehavõõra abivahendiga, tuleb proteesiga harjumiseks alustada kasutamist järk-järgult st. esimestel päevadel tuleks proteesi kasutada mitte rohkem kui pool tundi korraga, järgnevatel päevadel võib kandmisaega suurendada.
- Kõikide probleemidega, mis on seotud amputatsioonikõndiga ja proteesi kasutamisega, tuleb viivitamatult pöörduda Teie proteesimeistri või OÜ Ortopeediakeskus klienditeenindaja poole tel. 7420 169.

JUHEND ÕPPE-TREENINGPROTEESI SAARBRÜCKER KASUTAMISEKS

1. Kasutusotstarve

Õppe-treeningproteesi **Saarbrücker** kasutatakse ajutiselt peale jäseme amputeerimisr või põlve exartikulatsiooni.

2. Toimimisviis ja indikatsioon

Selle korduvkasutamisega esmase õppe-treeningproteesi abil on võimalik lühendada aega amputeerimise ja esmase proteesi valmistamise vahel. Antud proteesi kasutamine võimaldab patsiendil enne põhiproteesi valmistamist saavutada vajalik tasakaalutunnetus, samuti mõjutab õppe-treeningproteesi kasutamisel tekkiv rõhk ja surve amputatsioonikõnti nii, et hiljem on patsiendil põhiproteesiga kohanemine kergem.

Kõndi soovitud kokkusurumine saavutatakse pneumaatiliste katetega, mida ümbritseb lamineeritud karkass. Distaalse reguleerimissüdamikü külge monteeritakse mooduladapterid, toru ja laba. Õppe-treeningproteesi paigaldamise aja, kokkusurumise doseeringu, kandmise aja jne. määrab arst.

3. Konstruktsioon / detailid

Õppe-treeningprotees **Saarbrücker** koosneb järmistest detailidest (joonis 1).

JOONIS 1

(1) raamivarb

valuvaigust, reguleerimissüdamikuga

artikli nr	pikkus	otstarve
6K4=1	55 cm	sääre- või reiekõnt
6K4=2	43 cm	põlveexartikulatsioon

(2) pneumaatiline kõndiotsakate 6S1

(3) pneumaatiline reiekate

artikli nr	ulatus ülal/all	pikkus	otstarve
6S2=1	64 / 50 cm	48 cm	sääre- või reiekõnt
6S2=2	60 / 52 cm	40 cm	põlveexartikulatsioon

(4) kõndiotsapadi 99B23

nahavärvi vahtkumm, O 165 mm, pikkus 250 mm

(5) manomeeter-pallpuhur 743D1

väljalaskeventiili ja voolikuotsaga, kaasa arvatud **616R2=8x1,5**
PVC voolik, pikkus 200 mm ja voolikuadapter **616R8**

4. Töötlemisjuhised

4.1. Montaaž

Pneumaatilised katted 6S2=1, 6S2=2 ja 6S1 sisaldavad juurdevoolu voolikus ühte ventiili (1) kinnikeeramiskraaniga (2) (**joonis 2**).

Ühendus manomeeter-pallpuhuriga 743D1 luuakse lühikese voolikuga (3).

JOONIS 2

- vajutage sinist fikseerimisrõngast ventiili suunas ning tõmmake samaaegselt voolik välja (**nool**)
- soojendage voolikuots ning tõmmake ta manomeeter-pallpuhuril voolikuotsikule otsa (**joonis 3**). Voolik jääbpallpuhuri koostiosaks ning torgatakse täispumpamiseks pneumaatilise katte ventiili.
- iga ventiili otsas olevad lühikesedvoolikud tuleb eemaldada ning need jäävad varuvoolikuteks (pall-puhuriga ühendamiseks).

JOONIS 3

Paigaldage modulaaradapter, toru ja amputeerimisküljele vastav laba.

4.2. Õppe-treeningproteesi kasutamine

- tõmmake kõndi sukk peale
- valige raamivarba kõndiotsapadja vajaliku pikkust
- vajutage kõndiotsakatte ümardatud ots sissepoole ning tõmmake ta kõndile otsa
- tõmmake reiekatted peale (juurdevoolu voolikud väljapoole)
- tõmmake raamivarb paigaldatud pneumaatilistele kattetele peale

- ühendage pall-puhur reiekatte ventiiliga ning pumbake täis kuni ca 40 mm HG-ni
- sulgege ventiilikraan ning tõmmake voolik välja, vajutades seda fikseerimisrõngaga vastassuunas (joonis 2)
- pumbake kõndiotsakate täis kuni ca 20–25 mm HG-ni
- kinnitage juurdevoolu vooliku kleeplindiga väljastpoolt raamivarba külge
- kontrollige ja reguleerige proteesi pikkust ja asend

Märkus:

Surve suuruse määrab arst.

Juhendis toodud rõhu andmed on keskmised suurused.

5. Ohutusnõuded

Pöörake tähelepanu sellele, et voolikuühendus oleks õhuvaba, pidage silmas soovitatud survesuurst ja proteesi kuju.

Pneumaatilised katted on ette nähtud korduvkasutamiseks ning neid tuleb ka vastavalt hooldada. Hügieeni seisukohast lähtudes tuleb katted vajadusel asendada uutega.

6. Garantii

Garantii tagatakse vaid siis, kui neid tooteid kasutatakse ettenähtud tingimustel ning ettenähtud otstarbel.

7. Kooskõlastus

Firma Otto Bock (Saksamaa) deklareerib tootjana ainuvastutajana, et õppe-treeningprotees Saarbrücker on kooskõlas direktiivi 93 / 42 EMÜ nõuetega.

OÜ ORTOPEEDIAKESKUS

TARTU

Tiigi 61 b
Tel. 742 0169

e-mail: ortopeediakeskus@gmail.com
www.ortopeediakeskus.ee

Trükk: OÜ Paar

